

 Factsheet
**NATUURVRIENDELIJKE
HISTORISCHE GEBOUWEN**

Shutterstock

WAT**Natuur in historische gebouwen**

Kerken en andere oude gebouwen bieden unieke kansen voor gebouwbewonende vogels en vleermuizen. Deze gebouwen worden vaak al bijna net zolang door vogels en vleermuizen gebruikt als door mensen.

Profiterende soorten

- Gierzwaluwen en vleermuizen gebruiken kieren en holle ruimtes als nest- of verblijfplek. Loze ruimten als kerkzolders zijn bij uitstek geschikt voor gebouwbewonende vleermuizen. Slechtvalken nestelen op het dak, al dan niet in een nestkast. Verder zijn oude binnentuinen en hofjes potentiële groene postzegels in een versteende binnenstad.
- In een meer landelijke omgeving, met het groene buitengebied dichtbij, kunnen ook soorten als kerkuil en torenvalk gebruik maken van kerken.

Schaalgrootte en actualiteit

- Van de bijna 6900 kerken in Nederland hebben er zo'n 1400 een nieuwe bestemming gekregen. De ruim 1200 kerken van voor 1800 zijn weliswaar vrijwel allemaal rijksmonumenten, maar daarvan is ook 20 procent herbestemd.
- Veel gebouwbewonende soorten hebben zich kunnen uitbreiden dankzij voor hen toegankelijke gebouwen. Bij renovatie of herinrichting verdwijnen vaak de kieren en holle ruimtes waar zij gebruik van maken. Met potentieel negatieve gevolgen voor de vogels en vleermuizen.

Ruimte voor vogels en vleermuizen in historische gebouwen

- Zorg voor nest- en verblijfplekken en behoud openingen. Zie renovatie en herinrichting als een kans om nest- en verblijfplekken te realiseren. Voor nieuwere gebouwen zijn standaard inbouw- of opbouwkasten erg geschikt, maar bij historische gebouwen kunnen die niet altijd worden toegepast. Een geschikt alternatief is het gecontroleerd toegankelijk maken van kerkzolders voor vleermuizen of uilen. Of het toegankelijk maken van dak- en gootbekistingen voor gierzwaluwen en (verschillende soorten) vleermuizen.
- Schakel bij renovatie of herontwikkeling van een historisch gebouw in een vroeg stadium een kundig ecooloog in. Dat voorkomt verrassingen als het om wettelijk beschermde soorten gaat. Een ecooloog kan helpen kerken toegankelijk te houden voor de vogels en vleermuizen die van oudsher al bij de kerk horen. Samen met een ecooloog geef je bijzondere kenmerken van oude gebouwen een dubbele functie.

WAAROM**HOE**

HOE

Slimme verlichting

Het basisprincipe om lichthinder voor vleermuizen te voorkomen: plaats lampen alleen waar ze echt nodig zijn; signalering kan ook met reflectoren. Zo kunnen negatieve effecten worden beperkt.

- Laat lampen alleen branden op het moment dat dit echt nodig is. In de winter (als de dagen kort zijn en verlichting meestal noodzakelijk is) blijven vleermuizen binnen voor hun winterslaap. Straatverlichting kan dan veel minder kwaad. In de zomer is het pas laat donker en al vroeg licht. In deze uren is verlichting wellicht niet nodig.
- Zorg ervoor dat buitenverlichting automatisch uitgaat wanneer deze niet nodig is, bijvoorbeeld door gebruik van bewegingsmelders.
- Verlicht gebouwen van boven naar beneden en niet van onderen naar boven.
- Gebruik zo min mogelijk lichtpunten van zo zwak mogelijke sterkte.
- Scherm de verstrooiing van verlichting af. Maak gebruik van armatuur waarbij lichtschijnsel niet naar boven of zijwaarts op de verblijfplaatsen schijnt (scherpe cut-off).
- Gebruik een vleermuisvriendelijke kleur verlichting (Philips ClearField led-verlichting of Innolumnis Bat-Lamp).

Kansen voor groene omgeving

Veel historische gebouwen als kerken, schoolgebouwen of hofjes hadden een groene buitenruimte zoals een ommuurde tuin. Waar deze (gedeeltelijk) bewaard zijn gebleven, zijn ze vaak een vindplaats van bijzondere plantsoorten in een groene oase. Waar oude groene elementen zijn verdwenen, loont het de moeite ze terug te brengen. Hofjes kunnen worden hersteld. Beplanting kan worden teruggebracht, zoals met een vuurdoorn of klimplanten zoals blauwe regen of klimop. Die vragen weinig ruimte en kunnen een lokale hotspot voor huismussen zijn.

Beschermde soorten

Alle inheemse vogels en vleermuizen zijn wettelijk beschermd. Het is verboden om ze opzettelijk te doden, vangen en verstoren. Nesten, rustplaatsen en eieren van vogels mogen niet opzettelijk worden vernield of beschadigd. Nesten van huismussen, gierzwaluwen en een aantal andere vogelsoorten zijn jaarrond beschermd, omdat zij zeer plaatstrouw zijn. Ook de voortplantingsplaatsen en rustplaatsen van vleermuizen zijn jaarrond beschermd. Laat bij renovatie of herinrichting ecologisch onderzoek doen en vraag zo nodig toestemming bij de betreffende provincie. Voor meer informatie, kijk op vogelsendewet.nl.

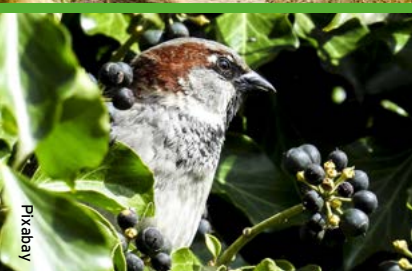
Goede voorbeelden

- Bij de verbouwing van de kerk in Tjerkwerd eind jaren '80 zijn maatregelen getroffen om de kerkzolder toegankelijk te houden voor de kolonie meervleermuizen.
- Bij het renoveren van de Watertoren in Zwolle zijn voorzieningen voor gierzwaluwen opgenomen.
- In het monumentale gedeelte van het stadhuis van Utrecht zijn sleuven in de gootbekisting gemaakt. Dankzij deze sleuven vinden gierzwaluwen en vleermuizen nog steeds een plekje in dit oude pand.
- Het Steen is het oudste bewaarde gebouw van Antwerpen. Bij de renovatie in 2017 zijn de oude steigerboten geschikt gemaakt als nestplek voor gierzwaluwen.
- De toren van het Oxford Museum of Natural History is al tientallen jaren een belangrijk broedplek voor gierzwaluwen. Veel van onze huidige kennis over deze bijzondere vogels is gebaseerd op onderzoek dat hier sinds 1948 plaatsvindt.

Extra informatie

Kijk voor meer goede voorbeelden en tips op www.bouwnatuurinclusief.nl.

Lees meer over het inrichten van kerkzolders op www.zoogdiervereniging.nl

WAAR

Zie ook stadsvogelfactsheet:

- Gierzwaluw
- Slechtvalk

